

รายการอ้างอิง

- การฝึกหัดครู,กรม. เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 298. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2528.
- จันทิมา แสงเจริญ. ละครชาตรีเมืองเพชร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานาฏยศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- จินตนา ดำรงเลิศ. วรรณกรรมลูกทุ่ง. กรุงเทพมหานคร : 2533.
- จำเนียร พรหมกุล. ผู้เคยเห็นการแสดงรำวง. สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2543.
- ซิ่น ศิลปบรรเลง และลิขิต จินดาวัดน์. ดนตรีไทยศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ม.ป.ป.
- ดำรงราชานาภาพ, สมเด็จพระเทพฯ. ชีวิตและผลงานของสุนทรภู่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2518.
- ตรี อมาตยกุล. ทัศนสารไทยจังหวัดชลบุรี. กรุงเทพมหานคร : สำนักวัฒนธรรมทางศิลปกรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, (ม.ป.ป.)
- ตรี อมาตยกุล. ประวัติเมืองสำคัญ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2513.
- เดือนใจ บุญเจือ. หัวหน้าคณะสังวาลย์น้อย. สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2542.
- ถนอม ผดุงศิลป์. หัวหน้าคณะหางเครื่องแม่ถนอม. สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2542.
- ห้วม ห้วยใหญ่. หัวหน้าคณะประกายแก้ว. สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2542.
- ทองจันทร์ ลายแก้ว. อดีตนางรำคณะเดือนจำเริญ จังหวัดอุดรธานี. สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2543.
- ชนิด อยู่โพธิ์. เครื่องดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2523.
- นราฤทธิ์ เอี่ยมศิริ. ผู้เข้าประกวดรำวงมาตรฐาน. สัมภาษณ์, 23 เมษายน 2544.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. พันธุ์ควง อภัยวงศ์ อดีตนายกรัฐมนตรีกษัตริย์ 4 สมัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รับพิมพ์, (ม.ป.ป.)
- บุญธรรม ขุนไม้งาม. อาจารย์สอนลีลาศ. สัมภาษณ์, 23 เมษายน 2544.
- ประกอบ ยิ่งรักษา. หัวหน้าคณะรำวงประกอบศิลป์. สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2542.

- ประกายสุข วัชรปาดน. ผู้เคยเห็นการแสดงรำวง. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2543.
- พนิดา บุญทองขาว. ผู้เคยเห็นการแสดงรำวงที่ภูเก็ต. สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2543.
- พยม มิ่งชื่น. หัวหน้าคณะรำวงส่งเสริมศิลป์. สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2542.
- มัทธนา ธีรภาพ. เจ้าหน้าที่ประจำสโมสรกองทัพบก. สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2544.
- เรณู โกศินานนท์. นาฏดุริยางคสังคีตกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2535.
- วิจิตร คำพา. ผู้แสดงรำวงอาชีพ. สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2543.
- วิจิตรวาทการ, หลวง. ใน อนุสรณ์การพระราชทานเพลิงศพคุณครูชิต พุ่มรุทขา.
กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ป., 2507.
- วิชา โพธิ์สัตย์. หัวหน้าคณะรำวงส่งเสริมศิลป์. สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2543.
- ศิริพงศ์ ฉิมพาลี. นาฏศิลป์ประจำแผนกนาฏดุริยางค์ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 23 เมษายน 2544.
- ศิลปากร,กรม. ระเบียบการกรมศิลปากรว่าด้วยการขออนุญาตและการควบคุมการแสดงละคร, ราชกิจจานุเบกษา 80. 22 ธันวาคม 2485.
- ศิลปากร, กรม. อักษรานุกรมประวัติศาสตร์ไทย อักษร ข ข ข. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2528.
- ศูนย์สังคีตศิลป์ : ธนาคารกรุงเทพฯ . คุยกันเรื่องรำวง (เทปบันทึกเสียง), 2528.
- สถาพร สนทอง. อาจารย์พิเศษภาคนาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. สัมภาษณ์, 23 เมษายน 2544.
- สมทรง กฤตมโนรถ, รำโทนความสนุกสนานของคนไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2. วารสารศิลปวัฒนธรรม 6 : (เมษายน 2536) : 62-69.
- สุกัญญา ภัทรราชย์. เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. ร้องรำทำเพลงดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2532.
- สุนัน ศรีสุโน. ผู้แสดงคณะสังวาลย์น้อย. สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2542.
- สำนักพิมพ์คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, รำโทน ศิลปะพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ม.ป.ป.

เสฐียรโกเศศ, ประเพณีเกี่ยวกับการตาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลเซอร์อาร์ต, 2531.

อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์. การศึกษาวิจัยร่วมระดมสมองประกอบของหมู่บ้านห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. งานวิจัยนาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

อนูมานราชธน, พระยา. ประเพณีเนื่องในเทศกาล. กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2506.

อนุสรณ์ครบรอบ 100 ปี ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม 14 กรกฎาคม 2540. ลพบุรี :

สำนักพิมพ์ศูนย์การทหารปืนใหญ่ ค่ายพลโยธิน, 2540.

อำนวย มิ่งชื่น. นักดนตรีคณะส่งเสริมศิลป์. สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2543.

เอี่ยมพร เนาว์เย็นผล. พ็อนไทยทรงดำ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานาฏยศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
การเต้นลีลาศ

การเต้นลีลาศ ได้เข้ามามีบทบาทต่อสังคมไทยในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เมื่อไทยเริ่มคบค้ากับชาติตะวันตกมากขึ้น อารยธรรมของชาติตะวันตกเข้ามาสู่เมืองไทย ทั้งในด้านการแสดง ดนตรีและเพลง เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของการแสดงรำอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงหัวข้อสำคัญตามลำดับต่อไปนี้

1. ประวัติการเต้นลีลาศของชาติตะวันตก
2. การเต้นลีลาศในประเทศไทย
3. แตรวง
4. เพลงไทยสากล

1. ประวัติการเต้นลีลาศของชาติตะวันตก

“ลีลาศ” ตามพจนานุกรมกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เป็นนามแปลว่า ท่าทางอันงดงาม การเยื้องกราย การเลื้อยสรว หรือแบบประพันธ์ ให้เหมาะแก่ข้อความของเรื่อง

“ลีลาศ” กริยา แปลว่า เยื้องกรายแต่นวนขนาด ซึ่งคำจำกัดความไม่สามารถเห็นว่าการเต้นลีลาศมีลักษณะอย่างไร ส่วนคำว่า “เต้นรำ” เป็นคำกริยา แปลว่า “เคลื่อนไปโดยมีระยะก้าวตามกำหนดให้กำกับจังหวะดนตรี ซึ่งเรียกว่า ลีลาศรำเท่าที่ว่า”

“ลีลาศ” เป็นคำแผลงจากภาษาบาลีและสันสกฤต ส่วนคำว่า “เต้นรำ” เป็นคำไทยแท้

“BALLROOM” คืออะไร

“BALLROOM” มาจากคำว่า “BALL” ตามพจนานุกรมอังกฤษกล่าวว่า “การชุมนุมใหญ่ อันมีระเบียบที่มีการลีลาศเพื่อสังคม” ดังนั้นคำว่า “BALLroom Dancing” จึงมีขอบเขตจำกัดถึงการเคลื่อนไหวไปมาของชายหญิง ตามจังหวะดนตรี โดยมีระเบียบ

ในการชุมนุม ณ สถานที่อันจัดไว้เพื่อสังคม ไม่ใช่เพื่อแสดงให้คนดู เมื่อ พ.ศ. 2491 ได้มีนักลีลาศร่วมกันคิดจัดตั้งสมาคมลีลาศแห่งประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรกก็เลือกคำ “ลีลาศ” เป็นส่วนหนึ่งของชื่อสมาคม เพื่อผดุงส่งเสริมศิลปชนิดหนึ่งที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า “BALLroom Dancing” ซึ่งได้แก่ชาย-หญิง จับคู่เคลื่อนไหวไปตามจังหวะดนตรี โดยมีระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ ที่รับนับถือกันว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง เพื่อสังคมและบันเทิงสถานที่อันจัดไว้เพื่อการนั้น

“Social Dance” เป็นการลีลาศแบบสังคมที่นิยมกัน โดยดัดแปลงจากการเต้นรำพื้นเมืองที่สวงามความพร้อมเพรียง จาริตประเพณี และความรื่นเริง การลีลาศแบบสังคม (Social Dance) เป็นการลีลาศแบบแพร่หลายระหว่างประเทศในปัจจุบัน โดยนำเอาลีลาศการเต้นรำพื้นเมืองของชาติต่างๆ ที่มีลักษณะแตกต่างและดีเด่นมาเป็นแบบสากลขึ้น เพื่อการรื่นเริงโดยเฉพาะ และถ้าจัดสถานที่ที่พื้นกว้าง ชัดมัน โดยเฉพาะการเต้นรำนั้นเรียกว่า การเต้นรำแบบบอลรูม (Ballroom Dance) ในปัจจุบันศัพท์คำว่าลีลาศแบบสังคมและแบบบอลรูมมีความหมายอย่างเดียวกัน การเต้นรำแบบบอลรูมจัดสอนในโรงเรียน โดยอาศัยการเต้นรำพื้นเมืองมาดัดแปลงให้เป็นมาตรฐานสากล เช่น จังหวะแซมบ้าจากประเทศบราซิล วอลซ์จากเวียนนา เป็นต้น

การเต้นรำในสมัยดึกดำบรรพ์ยังไม่มีแบบแผน จะเต้นกันก็ต่อเมื่อมีการจับสัตว์หรือล่าสัตว์ได้แล้วจึงจะมีการเต้นเพื่อแสดงความดีใจ แสดงความยินดีโดยมีการเต้นมีการกระโดดไปตามจังหวะเสียงกลองที่ดี ในบางครั้งมีการบูชาเทพเจ้า ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนกลุ่มเหล่านั้น ในการบูชาก็มีการเต้นรำถวายด้วย บางครั้งเมื่อบังเกิดความเสียใจก็อาจจะจับกลุ่มเต้นรำเป็นหมู่เป็นพวกเพื่อแสดงความเสียใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้นการเต้นรำในสมัยนี้จึงยังไม่เป็นแบบแผนเท่าใดนัก

ต่อมาเมื่อคนเริ่มเจริญขึ้นการเต้นรำก็แพร่หลายเข้ามาในหมู่บ้าน มีการเชิญกันมาร่วมรับประทานอาหารหรือจัดงานปาร์ตี้ (Party) มีทึบเพลงเล่นเพลงต่างๆ มีเครื่องขยายเสียง มีลำโพงเพื่อให้เสียงเพลงที่บรรเลงนั้นได้ยินไปทั่วทุกคน เป็นการย่อยอาหาร จากการทำมีการบรรเลงเพลงนี้เองจึงมีผู้คิดการเดินให้เข้ากับจังหวะเสียงเพลงเป็นการประกอบดนตรี พร้อม

กับชนผู้อื่นให้เดินเป็นคู่ ๆ ด้วย แต่การเดินดังกล่าวนี้ก็ยังไม่เรียกว่าลีลาศ เป็นยุคที่เจริญรุ่งเรืองในการศิลปศาสตร์การเต้นรำก็ได้วิวัฒนาการขึ้นจากการเต้นรำพื้นเมือง หรือประจำท้องถิ่น ซึ่งแบ่งออกเป็นการเต้นรำในพิธีกรรมต่างๆ (Ritual Dance) เช่น เกี่ยวกับพิธีทางศาสนา กับการเต้นรำแบบสังคม (Social Dance) เป็นการพบปะสังสรรค์เพื่อกามารมณ์และอย่างอื่น การเต้นรำในพิธีกรรมต่างๆ เริ่มจากหลายทางแล้วค่อยๆ ผสมผสานกับพิธีของชนชาติ สมัยนั้นนักบวชนักสอนศาสนา เป็นผู้ที่มีความยกย่องนับถือจากราษฎรเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์การเต้นรำขึ้นดังหลักฐานขึ้นดังหลักฐานที่พบเป็นข้อเขียนบันทึกและภาพเขียนของชาวอียิปต์โบราณได้วางกฎข้อบังคับให้การเต้นรำดำเนินก้าวตามวัฒนธรรมด้วยความประณีตโดยเฉพาะการเต้นรำเกี่ยวกับการเกิด การตาย มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าการเต้นรำของชาวอียิปต์มีลักษณะละม้ายคล้ายคลึงกับลีลาศที่สะท้อนถึงการฟ้อนรำของหมู่เทพธิดาในอดีตกาล เมื่อ 1,000 ปี และที่แน่นอนที่สุดคือระบำพื้นเมืองของอียิปต์ยุคปัจจุบันได้ลอกแบบจากกิจกรรมฝาผนังของสมัยโบราณ

เนื่องจากนักบวชได้ผูกขาดการเต้นรำในพิธีกรรมของประชาชน และประชาชนที่ได้เฝ้าดูพิธีกรรมเหล่านั้นได้ลอกแบบมาใช้เป็นการฟ้อนรำในงานมรสพต่างๆ ซึ่งก็ได้ดัดแปลงให้เหมาะสมกับอุปนิสัยใจคอ ขนบธรรมเนียมประเพณีของตน การวิวัฒนาการการเต้นรำได้กระจายแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวางและแตกต่างกันออกไปจากดั้งเดิม ประเทศที่มีการเต้นในยุคเกี่ยวกับอียิปต์ได้แก่ ซูเมอเรีย อินเดีย เปอร์เซีย ปาเลสไตน์ เป็นต้น การเต้นในสมัยนี้เป็นการเต้นเพื่อความสนุกสนานเบิกบานใจ ในยุคของกรีก ชาวกรีกโบราณชอบการเต้นรำเพื่อความบันเทิงทางสังคมกันมาก การฟ้อนรำได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางและพิถีพิถันมาก

ส่วนสมัยโรมได้พยายามไต่เต้างานทุกอย่างตามกรีก และการเต้นรำเป็นงานอย่างหนึ่งที่ลอกแบบจากกรีก นำมาใช้ในพิธีกรรมและการละคร โดยเฉพาะในงานละครสัตว์ ใช้ตัวตลกเป็นผู้เต้นให้ชม ต่อจากนั้นได้วิวัฒนาการกลายเป็นการเต้นรำแบบพื้นเมืองและระบำบัลเลต์ แต่การกำเนิดระบำบัลเลต์จริงๆ นั้น เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 15-16 โดยขุนนางผู้ดีในฝรั่งเศสจัดขึ้นในสโมสรสันนิบาต ด้วยการดัดแปลงจากการละครแล้วค่อยๆ วิวัฒนาการลีลาการเต้นและดนตรีขึ้นเป็นมาตรฐาน พร้อมกับเขียนตำราบัลเลต์ขึ้นแพร่หลายทั่วยุโรป

อังกฤษ อิตาลี รัสเซีย ประเทศข้างเคียงได้นำเอาความรู้นี้ไปดัดแปลงแก้ไขเพิ่มเติมของตนเข้าไป และในที่สุดก็กลายเป็นแบบฉบับหนึ่งของการเต้นรำระหว่างประเทศในปัจจุบัน

ชาวอังกฤษเป็นชาติแรกที่เป็นผู้ให้กำเนิด “การลีลาศ” อย่างแท้จริง มีการตั้งชื่อจังหวะต่างๆ ขึ้นแล้วทำการจดทะเบียนรับรองเกิดเป็นจังหวะลีลาศขึ้นโดยเฉพาะ และมีการรับรองอย่างถูกต้องกันทั่วโลก

ในประเทศออสเตรีย หลังจากมีงานเลี้ยงอาหารในชุมนุมที่จัดให้มีขึ้นผ่านไปแล้ว พวกผู้ดีในวงสังคมชั้นสูงของกรุงเวียนนา ได้เดินคุยกันในส่วนส่วนใหญ่มักเดินเป็นคู่ๆ ชาย - หญิง โดยมีดนตรีเล่นเพลงคลอเพื่อให้เกิดอารมณ์โรแมนติก ขณะที่ชาย - หญิง เดินคุยกันในส่วนซึ่งเป็นการย่อยอาหารนั้น ก็คิดกันว่าถ้าเปลี่ยนจากการเดินธรรมดาๆ มาเป็นเดินให้เข้ากับจังหวะที่นักดนตรีบรรเลงก็จะดี จึงมีการคิดท่าทางการเดินขึ้นเรียกว่า “ Quick Waltz” หรือ “Viennese Waltz” และเปลี่ยนสถานที่เดินจากในสวนมาเป็นเดินกันในห้องโถงแทนเรียกว่า “Ballroom Dancing”

อย่างไรก็ตามประเทศที่มีการเต้นรำในสังคมอย่างจริงจังคือประเทศฝรั่งเศส แม้ว่าเต้นรำหลายประเภทหลายจังหวะจะถือกำเนิดในประเทศอื่นก็ตาม แต่ก็ได้ถูกนำมาดัดแปลงแก้ไขให้สมบูรณ์ขึ้นในประเทศฝรั่งเศส ผู้ที่เป็นต้นเหตุสำคัญคนแรกในการเต้นรำของฝรั่งเศส คือ แคนเธอริน เดอ เมดิชิ เธอผู้นี้เป็นผู้ที่ชอบการเต้นรำมากจากการเผยแพร่ของเธอเองการเต้นรำหรือการลีลาศจึงได้รับความนิยมและได้แพร่หลายจากราชสำนักไปยังเอกชนทั่วไปมากขึ้น

ในพระราชวังแวร์ซายส์ สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 การเต้นรำได้รับความนิยมสูงสุด ระเบียบและลีลาอันหรูหราก็ได้ถูกจัดขึ้น วงดนตรีที่ดีที่สุดสมัยนั้นก็ได้รับบรรเลงกันอย่างดีที่สุดเช่นกัน เพื่อให้เหมาะสมกับงานเต้นรำในพระราชสำนักนั้น

ในสมัยศตวรรษที่ 17 ประเทศฝรั่งเศสและยกย่องศิลปะการลีลาศมาก จนกระทั่งมีระเบียบว่า สุภาพบุรุษทุกคนจำเป็นต้องศึกษาเล่าเรียนการลีลาศควบคู่ไปกับวิชาสามัญด้วย โดยมีการวางหลักเกณฑ์ในมารยาทและเทคนิคต่างๆ ของการเต้น เช่น ตำแหน่งของการวาง

เข้าไปตามลวดลาย (Figure) ต่างๆ ซึ่งพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงเป็นผู้ควบคุมการวางแผนวิชาการเหล่านั้นด้วยพระองค์เอง

สมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 ประมาณปี พ.ศ. 2461 ประเทศอังกฤษได้เลือกเฟ้นจังหวะลีลาศต่างๆ ทั้งประเภท BALLROOM และ LATIN AMERICAN เรียบเรียงขึ้นเป็นตำราเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน วางหลักสูตรของแต่ละจังหวะได้อย่างรัดกุม ประเภท BALLROOM สมัยนั้นมีอยู่ 4 จังหวะ คือ Slow-Foxtrot, Waltz, Quick Waltz, Tango

2. การลีลาศในประเทศไทย

การลีลาศในประเทศไทยสันนิษฐานกันว่าได้เข้ามาเผยแพร่ในสมัยรัชกาลที่ 4 มาแล้ว จากบันทึกของหม่อมแอนนาได้เล่าว่า หลังจากหม่อมแอนนาได้ดูละครที่แสดงกันอยู่ในวังแล้ว ได้พยายามสอนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ให้พระองค์ท่านรู้จักวิธีการเต้นรำแบบสุภาพชน ซึ่งเป็นที่นิยมของชาติตะวันตก แล้วเคยคุยถึงการเต้นรำพร้อมกับการแสดงท่าทางประกอบบอกว่าจังหวะวอลซ์นั้นหรูหรามาก เขานิยมเต้นกันในวังยุโรป พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ก็ทรงนั่งฟังเฉยเสียไม่ออกความเห็นอะไร แต่พอหม่อมแอนนาลุกขึ้นแสดงท่าทางพระองค์กลับสอนว่า ไกลเกินไปแขนต้องวางให้ถูกต้องและพระองค์ก็เดินจนหม่อมแอนนางงทูลถามว่า ใครเป็นผู้สอนให้พระองค์ทรงนั่งเสีย

จากบันทึกของหม่อมแอนนาก็ไม่ทำให้ทราบได้ว่าใครเป็นผู้สอนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ สันนิษฐานกันว่าพระองค์อาจฝึกมาจากตำราก็เป็นได้

ในสมัยรัชกาลที่ 5 การเต้นรำมักเต้นแต่จังหวะวอลซ์กันเพียงแต่อย่างเดียว เจ้านายในวังพอจะเริ่มเต้นเป็นกันบ้างแล้วแต่ก็ไม่นิยมกว้างขวางเท่าใดนัก ซึ่งบางครั้งก็เอาจังหวะวอลซ์นี้สอดแทรกเข้าไปกับการแสดงละคร

ครั้นในรัชกาลที่ 6 การเต้นรำก็เจริญขึ้นมาอีก ทุกๆ ปี ในงานเฉลิมพระชนมพรรษา ก็มักจะจัดให้มีการเต้นรำในวัง โดยมีองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นประธาน จัดกัน

ที่พระราชวังจักรี หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพระราชฐานก็ได้ บรรดาพวุกฎตานุกฎทั้งหลาย ต้องเข้าเฝ้ากันหมด ส่วนแขกที่เชิญนั้นต้องได้รับบัตรเชิญจึงจะเข้าไปในงานได้

ในรัชกาลที่ 7 การเดินรำได้เปิดให้มีการเดินกันตามสถานที่ต่างๆ กันมากขึ้น เช่น ที่ห้อยเทียนเหลา เก้าชั้นและคาร์เธียใน พ.ศ. 2475 หม่อมเจ้าวรรณ ไททยาภรณ์กับนาย หยิบ ฅ นคร ได้ปรึกษาและจัดตั้งสมาคมขึ้นชื่อว่า “สมาคมสมัครเล่นเดินรำ” โดยมีหม่อม เจ้าวรรณ ไททยาภรณ์เป็นนายกสมาคม นายหยิบ ฅ นครเป็นเลขาธิการ สมาคม หลวง เฉลิม สุนทรกาญจน์ นายแพทย์เต็ม บุญนาค พระยาปกิต กลสาร พระยาวิจิต หลวง สุขุมน้อยประดิษฐ์ หลวงชาติตระการโกศล เป็นผู้ร่วมงาน สถานที่ตั้งสมาคมนั้นเปลี่ยนไป ตามบ้านสมาชิกซึ่งแล้วแต่ความสะดวก การตั้งเป็นสมาคมในครั้งนี้ไม่ได้จดทะเบียนให้เป็น ที่ถูกต้องแต่อย่างใด สมาชิกส่วนมากเป็นข้าราชการผู้ใหญ่และได้พานบุตรและบุตรเข้าฝึกหัด ด้วย ทำให้มีสมาชิกเพิ่มเติมมากขึ้นอย่างรวดเร็วและจัดให้มีงานเดินรำขึ้นที่สมาคมคณะ ราชฎี วังสราญรมย์ บ่อยๆ ขึ้น จากนั้นก็มีการจัดการแข่งขันเดินรำขึ้นเป็นครั้งแรกที่ วัง สราญรมย์นี้ ผู้ที่ชนะเลิศเป็นแชมป์แรกของประเทศไทย คือ พลเรือตรี ฉะยิบ แสงชูโต และ คุณประนอม สุขุม

ระหว่างปี พ.ศ. 2475-2476 มีนิสิตนักศึกษาในกลุ่มหนึ่งใช้คำพูดว่า “เดินรำ” เป็นคำ ผวนเมื่อฟังแล้วเป็นที่หยาบคายไม่ไพเราะหู ดังนั้นหม่อมเจ้าวรรณ ไททยาภรณ์ จึงบัญญัติ คำว่า “ลีลาศ” ขึ้นมาแทนคำว่า “เดินรำ” ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ต่อมาสมาคมสมัครเล่น เดินรำก็สลายตัวไป กลายเป็นสมาคมครูลีลาศ โดยมีนายหยิบ ฅ นคร เป็นผู้ประสานงาน สามารถส่งนักลีลาศไปแข่งขันในต่างประเทศได้ หรือเมื่อนักลีลาศต่างประเทศเข้ามาใน ประเทศก็สามารถจัดการต้อนรับได้ พอดีเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น ประเทศไทยเป็น ประเทศหนึ่งที่เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วย จึงทำให้การลีลาศในประเทศไทยต้องซบเซา ลงไป

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงในเดือนกันยายน 2488 วงการลีลาศของเมืองไทย เริ่มคึกคักมีชีวิตชีวาขึ้นดังเดิม อาจจะมีเฟื่องฟูขึ้นกว่าเดิมทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ นัก ลีลาศเพิ่มขึ้นมาก มีโรงเรียนสอนลีลาศเพิ่มขึ้นอีกมากมาย โดยเฉพาะทางสาขอบอลรูม

หรือ Modern Ballroom Branch อาจารย์ยอด บุรี M.I.S.T.D ซึ่งไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษแล้วกลับมาเผยแพร่ ทำให้การลีลาศซึ่งศาสตราจารย์ ศุภชัย วานิชวัฒนา เป็นผู้นำอยู่ก่อนแล้วก็เจริญขึ้นเป็นลำดับ

ต่อมามีบุคคลชั้นนำที่มีความสามารถในการลีลาศประมาณ 10 คน เคยเป็นผู้ชนะเลิศในการแข่งขันสมัยสงครามโลก เช่น คุณกวี กรโกวิท คุณอุไร โทณวนิก คุณจำลอง มาलयมณฑล คุณปัดตานะ เหมะสุจิ โดยมีนายแพทย์ประสพ วรมิศร์ เป็นผู้ติดต่อประสานงานติดต่อพบปะปรึกษาหารือกันมีแนวความคิดที่จะรวมนักลีลาศให้อยู่ในสมาคมเดียวกัน เพื่อผนึกกำลังและช่วยกันปรับปรุงมาตรฐานทั้งทฤษฎีและปฏิบัติให้ดีและแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ทุกคนเห็นพ้องต้องกันจึงร่างระเบียบการ กฎ ข้อบังคับขึ้นมา ได้ยื่นจดทะเบียนเป็นสมาคมตามกฎหมายเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2491 ชื่อว่า "สมาคมลีลาศแห่งประเทศไทย" โดยมีหลวงประกอบนิติสาร ดำรงตำแหน่งเป็นนายกสมาคมลีลาศแห่งประเทศไทยเป็นคนแรก สถานที่ทำการของสมาคมตั้งอยู่ที่สภาวัฒนธรรม และอยู่ในตำแหน่งนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2491 ถึง พ.ศ. 2499 รวม 8 ปี ปี พ.ศ. 2500 หลวงเฉลิม สุนทรการ ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกสมาคมฯ 1 ปี ปี พ.ศ. 2501 หลวงประกอบนิติสารก็ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกสมาคมอีก 1 ปี

ในสมัยหลวงประกอบนิติสารเป็นนายกสมาคมฯ อยู่ นั้น ได้จัดให้มีการแข่งขันลีลาศชิงชนะเลิศแห่งประเทศไทยทั่วประเทศ ทั้งประเภทอาชีพและสมัครเล่นเป็นประจำทุกปี ทำให้มาตรฐานการลีลาศสูงขึ้นกว่าเดิมอีกมาก หลวงประกอบนิติสารเป็นผู้ริเริ่มจัดงานส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ จนเป็นประเพณีตรานเท่าทุกวันนี้

ปัจจุบันสมาคมลีลาศแห่งประเทศไทย ได้เป็นสมาชิกสภาการลีลาศระหว่างชาติ หรือ International Council of Ballroom Dancing (I.C.B.D) ด้วยประเทศหนึ่ง

ต่อมาบรรดาคณะกรรมการดำเนินงานของสมาคมลีลาศแห่งประเทศไทยมีงานด้านอื่นมาก จึงทำให้การบริหารด้านสมาคมฯ ลดน้อยลงไปกิจกรรมของสมาคมจัดก็ไม่มี จึงทำให้กรรมการเหล่านั้นแยกตัวกันออกไปตั้งโรงเรียนสอนลีลาศของตนเองขึ้นมาใหม่ ต่อมาบรรดาครูสอนลีลาศที่แยกไปเปิดสำนักงานของตนเองนั้นได้มาปรึกษาหารือกันมีความเห็น

ว่า ควรจัดตั้งสมาคมครูลีลาศขึ้นมาในที่ประชุมเห็นพ้องต้องกัน จึงจัดตั้งสมาคมขึ้น เรียกว่า "สมาคมครูลีลาศแห่งประเทศไทย" มีนายเดช บุญหลง เป็นนายกสมาคมครูลีลาศแห่งประเทศไทย

ประเภทของลีลาศ

ลีลาศแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. BALLROOM OR SOCIAL DANCE
2. LATIN AMERICAN

BALLROOM มี 5 จังหวะ คือ

1. QUICK STEP
2. WALTZ
3. QUICK WALTZ (VIENNESE WALTZ)
4. SLOW FOX – TROT
5. TANGO

แต่ละจังหวะของการลีลาศประเภทนี้ จะมีลักษณะการลีลาศและท่วงทำนองดนตรีเต็มไปด้วยความอ่อนหวาน สง่างาม นุ่มนวล เขียวขชาติ ลำตัวของผู้ที่ลีลาศในประเภทนี้จะตั้งตรงผึ่งผายเป็นส่วนใหญ่

LATIN AMERICAN เช่น

1. RUMBA
2. CHA-CHA-CHA
3. BEGUINE
4. SAMBA
5. GUARACHA
6. MEMBO
7. CALYPSO
8. ROCK N'ROLL

9. JIVE
10. OFF-BEAT-CHA-CHA-CHA
11. TALOONG TEMPO
12. BACHANGA
13. TWIST
14. BAMP
15. HUSTLE
16. DISCO

แต่จังหวะของการลีลาศประเภทนี้ การเคลื่อนไหวของร่างกายมีความอ่อนไหว คล่องแคล่วปราดเปรียว ส่วนใหญ่จะใช้ตะโพก เอว ข่า และข้อเท้าเป็นสำคัญ ท่วงทำนองของเพลงก็แตกต่างกันออกไป มีทั้งเร้าใจ สนุกสนานร่าเริง

3. แตรวง

แตร สันนิษฐานว่าน่าจะเรียกชื่อตามเสียงที่ได้ยิน น่าจะเป็นเสียงเป่ากำพวดตั้ง “แพร แพร” แล้วกลายมาเป็น “แตรหรือแตร” ในภายหลัง คำว่า “แตร” เป็นชื่อรวมๆ ใช้เรียกเครื่องดนตรีที่ทำด้วยโลหะส่วนใหญ่ทำด้วยทองเหลือง (Brass) ประเภทเครื่องเป่าทำให้เกิดเสียง

แตรเป็นเครื่องดนตรีต่างชาติเข้ามาในสังคมสยาม 2 กระแสด้วยกัน คือ อิทธิพลของอินเดียและอิทธิพลของฝรั่งเศสตะวันตก

1. อิทธิพลของอินเดีย หมายถึง แตรที่รับเข้ามา กับพิธีพราหมณ์ ใช้คู่กับสังข์ น่าจะเป็นแตรวง

2. อิทธิพลของฝรั่งเศสตะวันตก เป็นแตรของฝรั่งที่เข้ามาในสมัยอยุธยา เมื่อฝรั่งได้เข้ามาค้าขายกับกรุงสยาม ฝรั่งนำทหารเข้ามาเชื่อมสัมพันธไมตรี แตรในความหมายนี้น่าจะเป็นทรมเป็ต (แตรฝรั่ง) หรือแตรยาว

แตรเป็นเรื่องราวของชาวสยามที่รับเอาวัฒนธรรมของชาวต่างชาติ เข้ามาอยู่ในพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์อยู่คู่กับพิธีกรรมของราชสำนัก อยู่กับราชการทหาร อยู่ชาวบ้าน แตรอยู่ใน

ฐานะเครื่องดนตรีชั้นสูงอยู่กับพิธีกรรม โดยทั่วไปสังคมสยามไม่มีแตรเพราะวัฒนธรรมของเราเป็นวัฒนธรรมไม้ไผ่ ไม้ซไลหะ จะเฉพาะช่องที่เป็นเครื่องตี ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรม ดังนั้น แตรซึ่งเป็นโลหะจึงกลายเป็นเครื่องมือผูกติดอยู่กับพิธีกรรมเพราะโลหะเป็นสิ่งที่หายาก จึงเป็นเครื่องมือของวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งในการยกย่องวัฒนธรรมต่างถิ่นที่ผู้ล่าหลังกว่าต้องยอมรับว่าเป็นผู้มีรสนิยมเป็นผู้ที่เจริญกว่า และเป็นเครื่องมือในการปกครอง

สำหรับแตรของฝรั่งตะวันตกนั้นน่าจะเข้ามาช่วยในสมัยที่เข้ามาค้าขายกับกรุงสยาม โดยชาติแรกที่เข้ามาคือชาวโปรตุเกส เข้ามาทางเรือประมาณ พ.ศ. 2054 ซึ่งต่อมาใน พ.ศ. 2184 ชาวฮอลันดาเข้ายึดเมืองมะลักกาจากโปรตุเกส ได้จัดตั้งบริษัทดัตช์อีสเอเชีย ทำการค้าขายซึ่งตรงกับสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173-2198) เชื่อว่าแตรฝรั่ง (Natural Trumpet) ได้เข้าสู่กรุงสยามในสมัยนี้

สันนิษฐานว่าฝรั่งใช้แตรเป่าเป็นสัญญาณเมื่อเรือจะออกหรือเมื่อเรือจะเทียบท่า ต่อมาแตรได้พัฒนาจากใช้คนเป่ามาใช้เป็นแตรติดกับเรือ “แตรเรือ”

ระหว่างปี พ.ศ. 2205-2231 กองทหารฝรั่งเศสจำนวน 600 นาย ของพระเจ้า หลุยส์ ที่ 14 ได้เดินทางเข้ามาในกรุงสยามเพื่อเจริญสัมพันธไมตรี ซึ่งตรงกับแผ่นดินของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แตรที่ใช้ในการรวมพลของกองทหารฝรั่งเศสทั้ง “แตรและเพลงแตร” ยังใช้อยู่ในสังคมสยามปัจจุบัน

ในสมัยรัชกาลที่ 4 ประมาณ พ.ศ. 2395 ทรงจัดตั้งกองทหารเกณฑ์ฝึกหัดเป่าแตรอย่างฝรั่ง ฝรั่งในที่นี้หมายถึง ฝรั่งอังกฤษ และทรงโปรดเกล้าฯ ให้ร้อยเอกอิมแปย์ เป็นครูแตรฝึกทหารเกณฑ์อยู่ที่วังหลวง และทรงโปรดเกล้าฯ ให้ร้อยเอกน็อกซ์ เป็นครูแตรฝึกทหารเกณฑ์อยู่วังหน้า

สมัยนี้มีเรือรบฝรั่งเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีหลายชาติด้วยกัน แต่ละชาติก็จะมีกองแตรเป็นทหารเกียรติยศ ซึ่งจะอยู่นำหน้าทหารอื่นๆ กองทหารสยามจึงได้จัดกองทหารแตรขึ้น เรียกว่า “กรมทหารหน้า” ทำหน้าที่เป็นแตรวงนำขบวน กองแตรวงขนาดเล็กที่ทรงโปรด

เกล้าฯ จัดตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ตกทอดมาถึงรัชกาลที่ 5 ซึ่งสมัยนั้นเรียกว่า "แตรวง" หมายถึง การรวมวงและบรรเลงกันเป็นเพลง

ในส่วนของแตระบบใหม่ (แตร์ที่ใช้ลูกสูบ) ได้เข้ามายังเมืองสยามโดยใช้บรรเลงเป็นเพลงและเป็นวงเพิ่มศักยภาพของแตร์มากขึ้น แตร์พวกใหม่เป็นแตร์ที่มีลูกสูบและนิ้วแตร์เข้ามาในเมืองสยามในรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา เมื่อแตร์สามารถเปลี่ยนเสียงได้หลายเสียง จึงนำเอาแตร์มาใช้บรรเลงเพลงนอกเหนือจากบรรเลงเพลงพิธีกรรมมากขึ้น

ฝรั่งในสมัยก่อนนั้นเข้ามาทางเรือเพียงทางเดียว มีหลักฐานว่าบ้านที่อยู่ใกล้ปากแม่น้ำเจ้าพระยาทำเงิน โดยเฉพาะหมู่บ้านปีพาทย์ที่อำเภออัมพวา สมุทรสงคราม ได้รับอิทธิพลดนตรีเกี่ยวกับแตรวงมากมีเพลง "สำเนียงฝรั่ง" ในเพลงไทยจำนวนมาก ที่เป็นเพลงผสมระหว่างปีพาทย์และแตรวง เช่น เพลงคุณหลวง ฝรั่งรำฟิ่งหรือฝรั่งยกทัพ โยสลัม ฝรั่งรำเท้า เป็นต้น ชื่อของเพลงเหล่านี้แสดงถึงวิถีชีวิตฝรั่งที่แตกต่างออกไป ความสัมพันธ์ระหว่างแตรวงฝรั่ง (ทหารเรือฝรั่ง) มีภาพลักษณ์ของฝรั่งในสายตาชาวบ้าน เพลงฝรั่งที่ชาวบ้านได้ยิน แล้วนำมาดัดแปลงบรรเลงกับวงปีพาทย์ของชาวบ้าน เพลงฝรั่งเหล่านี้บรรเลงโดยชาวบ้าน ใช้การจำและไม่มีการจดบันทึกแต่อย่างใด

คณะแตรวงตามหมู่บ้านในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่อายุและวัยรุ่นแล้วทั้งสิ้น แต่ละคนมีประสบการณ์ทางด้านแตรวงมากกว่ายี่สิบปี บางคนก็เคยเล่นลิเกมาก่อน บางคนก็เคยไปเล่นดนตรีอยู่กับวงดนตรีลูกทุ่งและวงรำวง ทุกวันนั้นนอกจากทำไร่ทำนาแล้วรับงานแตร์ประกอบคู่ไปด้วย

แตรวงนับว่าเป็นสิ่งที่คู่กับกิจกรรมและพิธีกรรมของชาวบ้านหลายอย่าง เช่น งานทำบุญทุกชนิด งานบวชนาค งานวัดต่างๆ งานกฐิน งานผ้าป่า งานฝังลูกนิมิต งานศพ งานบรรเลง ประกอบหนังกลางแปลง งานต้อนรับเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ งานฉลอง เป็นต้น

แตรวงมักจะใช้บรรเลงคู่กับวงปีพาทย์ เนื่องจากชาวบ้านต้องการที่จะใช้เสียงที่ดังกว่าปีพาทย์จึงต้องใช้แตรวงเข้ามาผสมผสานประกอบความรู้สึกที่ทันสมัยมากกว่าที่จะบรรเลงด้วยวงปีพาทย์อย่างเดียว แนวในการบรรเลงเป็นแนวที่ "ทรงและจำ" ไว้เท่านั้น ดัง

นั้น ทางของแตรวงจึงไม่สามารถพัฒนาให้กว้างขวางออกไปได้ นักดนตรีแตรวงไม่สามารถอ่านโน้ตสากลได้อาศัยการจำเพลงเป็นหลัก

แตรวงนั้นบรรเลงเพลงได้ทุกประเภท ดังนั้นจึงไม่ค่อยจำกัดบทบรรเลงเท่าใดนัก แตรวงเป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะทางสังคมของเจ้าภาพงานที่ไม่มีแตรวงก็ถือว่างานเล็ก งานที่มีแตรวงก็เป็นงานที่ได้รับค่ายกย่องเป็นงานใหญ่

4. เพลงไทยสากล

ราวปี พ.ศ. 2446-2447 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และพระนางเจ้าสุโขทัยมหาราช พระราชเทวี ซึ่งมีพระชนมายุประมาณ 22 พรรษาได้ทรงมารับราชการในกองทัพเรือ ทูณกระหม่อมพระองค์นี้ทรงมีความรู้ในเรื่องดนตรีสากลเป็นอย่างดี แต่ไม่มีใครทราบว่าทรงเล่าเรียนมาจากที่ใด ระหว่างที่ทรงราชการในกองทัพเรือนั้น เวลาทรงว่างพระธุระก็เสด็จลงฝึกซ้อมนักดนตรีที่กองดุริยางค์กองทัพเรือ ทรงจัดให้มีการเรียนการสอนโน้ตสากล มีการฝึกหัดเทคนิคบรรเลง การแยกเสียงประสาน ในส่วนพระองค์นั้นก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลงสำหรับแตรวงไว้หลายเพลง อาทิ เพลงวอลทซ์ประทุมพล วอลทซ์เมขลา มาร์ชบริพัตร เพลงจังหวัดใกล้เคียงท่าทอง ทรงดัดแปลงทำนองเพลงไทยแท้หลายเพลงเป็นเพลงเดี่ยวด้วยเครื่องเป่า เช่น แตรคอร์เน็ต สำหรับเดี่ยวเพลงสารภี ทรงจัดการแยกเสียงประสานเพลงไทยของเก่าชื่อเพลงแสนเสนาะ เป็นทางดำเนินทำนองอย่างฝรั่ง ใช้แตรคอร์เน็ตเดี่ยวร่วมกับวงใหญ่ในลักษณะคล้ายคอนแชร์โต้ของเครื่องเป่าแบบที่ฝรั่งนิยมทำกันไว้ แล้วประทานชื่อใหม่ว่า เพลงสุดเสนาะ ทรงดัดแปลงเพลงพญาโคกของเก่าให้เป็นทางบรรเลงอย่างสากลในจังหวัดสโลมารี สำหรับเป็นเพลงนำขบวนแห่งศตวรรษที่ฝรั่งนิยมทำที่เรียกว่า “ฟิวเนรัลมารช” ทางสอนให้คนไทยรู้จักการแต่งเพลงสากล สอนให้เรียนแยกเสียงประสาน ฯลฯ การดนตรีฝ่ายสากลของไทยก็เจริญขึ้นเป็นอันมาก สมรรถภาพสูงส่งจนรับแขกเมืองต่างประเทศได้ดี เป็นที่ชมเชยว่าแตรวงของกองทัพเรือมีฝีมือเท่าเทียมฝรั่งตะวันตก การที่ได้ทรงนิพนธ์เพลงไทยสากลขึ้นเป็นพระองค์แรกนี้เอง จึงได้มีผู้ยกย่องสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นี้เป็นพระบิดาแห่งเพลงสากลไทยจนทุกวันนี้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชสมบัติในปี พ.ศ. 2453 หลังจากนั้นไม่กี่ปีก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งวงซิมโฟนีออร์เคสตราขึ้นเป็นครั้งแรกในกรมมหรสพอันเป็นหน่วยราชการในพระองค์ เรียกชื่อในสมัยนั้นว่า “วงเครื่องสายฝรั่งหลวง” ต่อมาทหารบกได้ครูดีเป็นอาจารย์มาจากอิตาลีชื่อครูอัลเบอริโต้ นาซารี ทาช่วยสอนเครื่องสายฝรั่ง นาซารีเป็นคนมีความสามารถสูงมาก สามารถหัดคนไทยทั้งมหรสพและในกองทัพบกจนมีความสามารถสูง เล่นเพลงทั้งประเภทไวท์มิวสิกและคลาสสิกได้ และได้จัดให้มีการแสดงมหาอุปรากรขึ้นเป็นครั้งแรกในเมืองไทยที่โรงละครหลวงสวนมิสกวัน (ปัจจุบันรื้อทิ้งเสียแล้ว) ในปี พ.ศ. 2463 จากนั้นไม่นานท่านก็ถึงแก่กรรม

แสดงให้เห็นว่า ดนตรีสากลของไทยได้เจริญมากในสมัยรัชกาลที่ 6 นี้ โดยเจริญไปในรูปแบบคลาสสิกโดยเฉพาะในหน่วยราชการแล้ว ปลายรัชกาลที่ 6 และต้นรัชกาลที่ 7 ดนตรีคลาสสิกไทยเจริญมากจนถึงตั้งโรงเรียนการดนตรีขึ้นได้ทั้งในหน่วยราชการและเอกชน นักดนตรีและครูคนสำคัญในยุคนี้ก็คือ “พระเจนดุริยางค์” (ปิติ วาทยกร) ซึ่งได้รับราชการต่อมาจนเป็นผู้แต่งทำนองเพลงชาติไทยปัจจุบัน รวมทั้งได้เป็นครูของนักดนตรีไทยสากลมากมาย

ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ไม่นานนักการแสดงละครเวทีกำลังเฟื่องฟูมาก ติดตามมาด้วยภาพยนตร์เสียงในฟิล์มที่คนไทยสร้างเอง คือ บริษัทภาพยนตร์เสียง “ศรีกรุง” นับเป็นเวลากว่า 25 ปีที่ทุลกระหม่อมบริพัตรได้นิพนธ์เพลงไทยสากลในสมัยรัชกาลที่ 5 ไม่ได้มีนักแต่งเพลงไทยคนใดเลยที่แต่งเพลงไทยสากลเหมือนท่านล่วงมาจนถึงปี 2474 นายจวงจันทร์ จันทรคณา หรือที่รู้จักกันในนาม “พรานบุรุษ” จึงได้เริ่มแต่งเพลงไทยสากลประกอบละครเรื่องแรกคือ เรื่องจันทร์เจ้าขา ละครเรื่องนี้มีเพลงเอกหลายเพลง เช่น เพลงจันทร์เจ้าขา เพลงจันทร์สวาท ติดตามมาด้วยเพลงเอกในเรื่องอื่นๆ อีกหลายเพลงเช่นเพลงขวัญของเรียม เคียงเรียม ต้นรักดอกโคก เป็นอาทิ ในขณะที่ค่ายภาพยนตร์เสียงศรีกรุงโดย เรือโทมานิตย์ เสนะวิณิน ก็สร้างภาพยนตร์เสียงในฟิล์มเรื่องแรกขึ้นชื่อ “หลงทาง” ใช้ดนตรีสากลบรรเลงเพลงไทยแท้ที่บรรจุนี้อารมณ์เต็มทำนอง มีเอื้อนแต่เพียงนิดหน่อย ติดตามมาด้วยหนังเรื่องบุโสมเฝ้าทรัพย์ ในปี พ.ศ. 2476 มีเพลงเอกชื่อ เพลงกล้วยไม้ ถึงปี พ.ศ. 2477 กองทัพบกได้ร่วมมือกับบริษัทภาพยนตร์ศรีกรุงสร้างภาพยนตร์

เรื่องเลือดทหารไทยขึ้น เพลงไทยสากลก็ออกสู่วงการมากขึ้นอาทิ เพลงกุหลาบในมือเธอ จนถึงปี 2480 บริษัทภาพยนตร์ไทยจึงได้สร้างภาพยนตร์เสียงขึ้นอีกแห่ง มีนักประพันธ์เพลงสตรีเกิดขึ้นเป็นคนแรกในยุคนี้นี้คือ คุณหญิงหม่อมหลวงพวงร้อย อภัยวงศ์ (สกุลเดิม สนิทวงศ์) ประพันธ์เพลงที่มีชื่อเสียงมาจนทุกวันนี้คือ เพลงบัวขาว ลมหนาว ในฝัน และเพลงวันเพ็ญ อันลือชื่อ ส่วนละครเวทีก็มีนักประพันธ์เพลงฝ่ายราชการของกรมศิลปากรคือ หลวงวิจิตรวาทการแต่งเพลงประเภทปลุกใจและเพลงรักประกอบการแสดงละครของทางราชการขึ้นอีกมาก อาทิ เพลงรักเมืองไทย แดนอีสาน เลือดสุพรรณ สู้มิตร ยุพดี ดวงจันทร์ แสงทินกร เพ็ญแข ฝากดวงใจ เป็นต้น ติดตามมาด้วย คุณารถ ถาวรบุตร ผู้ได้สมญาว่าราชาแห่งเพลงมาร์ชของเมืองไทยผู้แต่ง เพลงสยามานุสติ มาร์ชทัพบก มาร์ชพิทักษ์สันติราษฎร์ และเพลงรักอีกมากมายหลายเพลง เช่น ใครปั้นเธอ ในสวนรัก ใจสนองใจ ฯลฯ จนถึงปี 2483 จึงได้เกิดภาพยนตร์เกชาตรกรเรื่องบ้านไร่เนาเราของรัฐบาลขึ้น ติดตามมาด้วยเพลงของกรมโฆษณาการโดยนายเอื้อ สุนทรสนาน ซึ่งต่อมาใช้นามว่า "สุนทราภรณ์" ฯลฯ

สรุปได้ว่า การลีลาศหรือการเต้นรำเกิดจากการนำการเต้นรำพื้นเมืองของชาติต่างๆ ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวมาปรับปรุงให้เป็นแบบสากลขึ้น เพื่อใช้งานสังคม เพื่อความรื่นเริง โดยชาวอังกฤษเป็นชาติแรกที่เป็นผู้ให้กำเนิดการลีลาศ มีการตั้งชื่อจังหวะต่างๆ ขึ้นแล้วทำการจดทะเบียนรับรองเกิดเป็นจังหวะลีลาศขึ้นโดยเฉพาะ และมีการรับรองอย่างถูกต้องกันทั่วโลก ลีลาศถูกจัดให้เป็นการเต้นรำในวงสังคมผู้ดีชั้นสูง ซึ่งประเทศฝรั่งเศสสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และแพร่หลายไปทั่วโลก

ลีลาศได้เข้ามาในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 4 และเริ่มแพร่หลายเป็นที่รู้จักเรื่อยมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2475 หม่อมเจ้าวรรณ ไวยากรณ์กับนายหยิบ ณ นคร ได้ริเริ่มจัดตั้งสมาคมสมัครเล่นเต้นรำขึ้น ซึ่งความนิยมการเต้นลีลาศอยู่ในแวดวงบุคคลชั้นสูงระดับเจ้านายมีการจัดประกวดลีลาศขึ้นบ่อยครั้ง จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ลีลาศจึงซบเซาลง ต่อมาในปี พ.ศ. 2491 ได้มีการจดทะเบียนเป็น "สมาคมลีลาศแห่งประเทศไทย" ขึ้น นอกจากอิทธิพลทางด้านการเต้นรำแล้ว ไทยเรายังรับอิทธิพลจากชาติตะวันตกด้านเครื่องดนตรีและเพลง ซึ่งในสมัยที่ติดต่อกับชาติตะวันตกติดต่อกันทางเรือ ฝรั่งเศสจะใช้แตรเป่า

เป็นสัญญาณเมื่อเรือออกจากท่า หรือใช้ทหารเกียรติยศบรรเลงแตรวงนำขบวน ซึ่งประเทศไทยใน พ.ศ.2395 รัชกาลที่ 4 ทรงจัดตั้งกองทหารเกณฑ์ฝึกหัดเป่าแตรอย่างฝรั่ง จากนั้นเป็นต้นมาดนตรีไทยเราได้รับอิทธิพลโดยนำเพลงไทยมาผสมกับแตรวง จนเกิดวัฒนธรรมการนำเอาแตรวงไปบรรเลงนำขบวนในพิธีกรรมของชาวบ้านท้องถิ่น ซึ่งถือกันว่า ถ้างานไหนมีแตรวงถือเป็นงานใหญ่ เพลงไทยแท้ได้ถูกนำมาแต่งขึ้นใหม่ เพื่อใช้ประกอบการบรรเลงแตรวง และได้พัฒนาเป็นเพลงไทยสากลขึ้น โดยใช้ประกอบในละครร้องเป็นที่นิยมมาก คือ เรื่องจันทร์เจ้าขาของพรานบุรพหรือนายจวงจันทร์ จันทร์คณา เมื่อเพลงไทยสากลได้เข้ามามีบทบาทในละครและเป็นที่ยอมรับของประชาชน เพลงไทยสากลก็ยิ่งเป็นที่แพร่หลายในกลุ่มชนชั้นกลางมากขึ้น

ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2394 ตรงกับรัชกาลที่ 4 ถึงประมาณปี พ.ศ. 2475 ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองระหว่งนั้นรวมระยะเวลา 81 ปี ประเทศไทยอยู่ในช่วงปรับตัวเข้าสู่ความเป็นสากล โดยได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตกเข้ามาทางเรือสู่เมืองหลวงของไทย ทำให้วัฒนธรรมสากลแพร่หลายในเมืองหลวงก่อนเป็นที่แรกและกระจายตัวออกสู่ท้องถิ่น การรับวัฒนธรรมต่างชาติในเกือบทุกด้านรวมถึงการแสดง เพลงและดนตรีอย่างเด่นชัด ซึ่งการพัฒนารูปแบบของรำวงอาชีพอาจสืบเนื่องมาจากการเดินลีลาศของชาติตะวันตกที่มีจังหวะเป็นสากล มีการกำหนดรูปแบบการเต้นในแต่ละจังหวะประกอบกับการเกิดแตรวงและเพลงไทยสากลที่ได้เข้ามาเป็นวัฒนธรรมของสังคมท้องถิ่น โดยนำมาเป็นดนตรีและเพลงประกอบงานบุญ งานมหรสพ ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงรำวงอาชีพของชาวบ้านตามชนบท

ภาคผนวก ข

เพลงลูกทุ่ง

เพลงที่ใช้ในการเดินเข้าจังหวัด ส่วนใหญ่นำเพลงลูกทุ่งที่กำลังเป็นที่นิยมขณะนั้น มาร้องประกอบการแสดง ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของเพลงลูกทุ่งที่เป็นส่วนสำคัญของการเดินประกอบจังหวัดมี 2 ส่วน ดังนี้

1. พัฒนาการของเพลงลูกทุ่ง
2. ลักษณะและองค์ประกอบของเพลง

1. พัฒนาการของเพลงลูกทุ่ง

เพลงลูกทุ่ง¹ หมายถึง ผลงานเพลงของผู้ประพันธ์ นักร้อง นักดนตรี ที่เรียกตนเองว่า "ลูกทุ่ง" มักมีเนื้อหาแสดงออกถึงชีวิตชนบทหรือเรื่องราวร่วมสมัยที่เกิดขึ้นในสังคมชาวบ้าน

ผู้วิจัยขอแบ่งพัฒนาการของเพลงลูกทุ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในสังคมระดับสูง ประมาณ พ.ศ.2230 - 2470
2. การขยายตัวของวัฒนธรรมตะวันตกสู่สังคมระดับล่าง ประมาณ พ.ศ. 2470 - 2500

1. อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในสังคมระดับสูง ประมาณ พ.ศ.2230 - 2470

พัฒนาการของเพลงลูกทุ่งเริ่มจากประเทศตะวันตกได้เข้ามาติดต่อกับประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในราว พ.ศ.2230 สมัยพระนารายณ์มหาราช จากนั้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯให้มีการฝึกหัดทหารตามแบบยุโรป และจัดให้มีแถวเพื่อบรรเลงประกอบในการฝึกทหาร จึงส่งผลให้มีวงแถวทหารขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี 2420 รัชกาลที่ 5 ได้มีการพัฒนาแถวทหารขึ้นเป็นลำดับ และได้รับการ

---

¹จินตนา ดำรงค์เลิศ, วรรณกรรมลูกทุ่ง (งานวิจัยลำดับที่ 30 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), หน้า 9.

เรียกชื่อใหม่ว่า "วงโยธวาทิต" ดนตรีตะวันตกได้กลายเป็นดนตรีเพื่อความบันเทิงของชนชั้นสูงในราชสำนักไทยจากนั้นเป็นต้นมา

ในช่วงระหว่างปี 2446-2447 สมเด็จพระเจ้าฟ้าปิพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระราชโอรสในรัชกาลที่ 5 ทรงเป็นผู้ส่งเสริมดนตรีตะวันตกในเมืองไทย ทั้งในฐานะที่ทรงเป็นผู้นำในการแต่งทำนองเพลงตามมาตรฐานดนตรีสากล และในการประพันธ์เพลงสำหรับบรรเลงด้วยแตรวง และทรงนิพนธ์เพลงวอลซ์ปลื้มจิตในพ.ศ.2446 ซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพลงไทยสากลเพลงแรกในประวัติศาสตร์ดนตรีของไทย

ในปี พ.ศ.2451 พระบรมวงศ์เธอกรมมาพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ผู้ให้กำเนิดละครร้อง ซึ่งบทเพลงที่ใช้ประกอบละครร้องมีลักษณะใกล้เคียงกับเพลงแบบสากลแล้วคือ มีเนื้อร้องมาก เนื้อน้อยและให้ลูกคู่เป็นผู้เอื้อนแทนนักแสดง ซึ่งได้รับความนิยมจากประชาชน

จากนั้นในปี 2561 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดตั้งกองแตรวงกรมเสือป่าพรานหลวงและม้าหลวง นับได้ว่าดนตรีไทยและสากลได้พัฒนาเป็นลำดับ และเป็นสมัยที่ดนตรีสากลเริ่มแพร่หลายเข้าสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง

2. การขยายตัวของวัฒนธรรมตะวันตกสู่สังคมระดับล่าง ประมาณ พ.ศ. 2470 - 2500

เมื่อดนตรีสากลเริ่มแพร่หลายเข้าสู่ประชาชนทั้งด้านเพลงจากละครร้องและด้านดนตรีจากวงโยธวาทิตจากสังคมชั้นสูงนั้น ในปี 2470 ได้เกิดเพลงไทยสากลจากกลุ่มประชาชนของคณะละครเพลงแม่เลื่อน (คณะศิลปะสำเร็จ) โดยมีผู้ประพันธ์เรื่องและเพลงคือ จวงจันทร์ จันทร์คณา (พรานบุรุษ) ได้มีการปรับปรุงบทประกอบละครร้องขึ้นใหม่ ดัดแปลงจากเพลงไทยเดิมที่มีทำนองสองชั้นมาใส่เนื้อร้องเต็มแทนทำนองเอื้อน ใช้ไวโอลินสีคัลอ เพลงร้อง ซึ่งเรียกกันว่า เพลงเนื้อเต็ม หรือเนื้อเฉพาะ และต่อมาก็ได้นำเอาดนตรีสากล "วงแจ๊ส" เข้าประกอบเรื่อง โรสิตา ซึ่งในปี 2472 เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายเมื่อได้บันทึกเป็นแผ่นเสียง

ในสมัยรัชกาลที่ 7 ความนิยมภาพยนตร์ตะวันตกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ มีการบรรเลงดนตรีประกอบในภาพยนตร์ ใช้ดนตรีสากลบรรเลงเพลงไทยแท้ที่บรรจุเนื้อร้องเต็มทำนองมีเอื้อน

เพียงเล็กน้อย ที่เรียกว่า เพลงไทยสากลน่าจะเป็นเพราะว่า เพลงเหล่านี้เป็นเพลงไทยที่มีเนื้อร้องภาษาไทยแต่มีท่วงทำนองและจังหวะเป็นแบบสากล ซึ่งที่มาของเพลงไทยสากลน่าจะมีส่วนสัมพันธ์กับการนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาใช้ในประเทศไทยด้วย

การขยายตัวของเพลงไทยสากลอีกระดับหนึ่งคือ ในปี พ.ศ.2482 มีการจัดตั้งกรมโฆษณาการ และมีการตั้งวงดนตรีเพื่อบรรเลงเพลงส่งไปกระจายเสียงตามสถานีวิทยุและตามสถานที่ต่างๆด้วย ในยุคนี้เองได้มีผู้สร้างสรรค์ผลงานเพลงออกมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้มีการกำเนิดวงสุนทราภรณ์เป็นจุดเริ่มของเพลงไทยสากลยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการตั้งวงดนตรีดุริยโยธิน ภายใต้การอุปถัมภ์ของหลวงพรหมโยธี โดยมีจำปา เล่มสำราญ เป็นหัวหน้าวง เป็นวงดนตรีวงแรกที่มีเพลงไทยในจังหวะลีลาศ

ในรัฐบาลของจอมพลป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2486 - 2488) ได้ส่งเสริมให้มีการละเล่นแบบใหม่นั้นคือ รำวง โดยให้กรมศิลปากรแต่งเพลงรำวงออกมาเป็นจำนวนมาก มีการเปิดแนวเพลงอย่างกว้างขวางโดยรับเอาแนวเพลงต่างๆ เช่น รำวงหรือเพลงจากตะวันตก นำมาผสมผสานในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ ผู้แต่งเพลงพยายามแสวงหาแนวทางใหม่อยู่เสมอและได้รับการอัดแผ่นเสียงเพื่อจำหน่ายและกลายเป็นธุรกิจการค้าที่สำคัญในเวลาต่อมา

การออกเผยแพร่ของเพลงไทยสากลทางวิทยุกรมโฆษณาการ มีการร้องเล่นกัน นำมาประกวดตามงานต่างๆเช่น งานวัด งานประจำปี และวันฉลองรัฐธรรมนูญ เป็นต้น ทำให้เพลงไทยสากลได้รับพัฒนา เพลงลูกทุ่งก็เกิดขึ้นโดยพัฒนาไปจากเพลงไทยสากลที่มีแนวทางต่างๆกันซึ่งมาจากการประกวดร้องเพลง การร้องเพลงประกอบและสลับฉาก

งานของนักร้องกลุ่มแรกของเพลงลูกทุ่ง เป็นผลงานในลักษณะสากลมากกว่านั้น เริ่มปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนมากขึ้น ในสมัยของสุรพล สมบัติเจริญ พ.ศ. 2496 เพราะเพลงของสุรพลส่วนมากเป็นเพลงในจังหวะรำวง

เพลงลูกทุ่งในจังหวัดราชบุรีมีมากขึ้นหลังปีพ.ศ.2500 ส่วนมากก็โดยการแต่งของ ครูไพบูลย์ บุตรขัน เช่น การแห่ ลีเก ลำตัด แล้วก็มาถึงยุค พร ภิมย์ ,ชาย เมืองสิงห์ แต่ไม่ได้หมายความว่าเพลงลูกทุ่งจะพัฒนามาจากเพลงพื้นบ้าน เพราะนักร้องเหล่านี้มีความเคยชินกับทำนองนี้มาก่อน อันเป็นลักษณะธรรมชาติของชาวชนบทไทย

จะเห็นได้ว่ากำเนิดของเพลงลูกทุ่งที่นำมาประกอบการแสดงรำวงอาชีพน่าจะเกิดขึ้นจากเมืองหลวงก่อน เพราะเป็นศูนย์รวมของศิลปะหลายแขนงที่มาจากสังคมชั้นสูง ถ่ายทอดมาสู่ประชาชนทั่วไปและมีการพัฒนารูปแบบโดยการผสมผสานจากวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิมเผยแพร่ไปตามชนบททางสื่อต่างๆเช่นภาพยนตร์ วิทยุ ซึ่งได้รับความนิยมในวงกว้าง เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ทันสมัยบวกกับสิ่งที่ชาวบ้านคุ้นเคยผสมผสานได้อย่างลงตัว เพลงลูกทุ่งจึงครองใจชาวชนบทมากกว่าสังคมเมืองเพราะมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนต่างจังหวัดในแง่มุมต่างๆ

2. ลักษณะและองค์ประกอบของเพลง

ทำนองและจังหวะ

ทำนองและจังหวะของเพลงลูกทุ่ง มีความหลากหลายมากเหตุผลคือ เพลงลูกทุ่งเกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม² เพลงลูกทุ่งส่วนมากแล้วเป็นทำนองสากล แต่ยังมีทำนองอื่นๆที่นำมาใช้บ้างเช่น ทำนองเพลงไทยเดิม จากเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองที่สำคัญคือ ลีเก ลำตัด แห่ หมอลำ เข็ญ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีทำนองจากต่างประเทศ เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ส่วนจังหวัดนั้นมีจังหวะแบบไทยเช่น รำวง ตะลุง ลำตัด และกลองยาว เป็นต้น แต่ส่วนมากแล้วมีจังหวะสากล เช่น ซ่า ซ่า ซ่า รุมบ้า ปีกิน ฯลฯ

² อากา ราชนูรี, ประวัติศาสตร์ธุรกิจเพลงลูกทุ่งไทย พ.ศ. 2507-2535 (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 34.

คำร้อง

ในระยะแรกๆ คำร้องของเพลงลูกทุ่งมีลักษณะเนื้อหาและภาษาที่ใช้เป็นกวีแห่งชนบท ที่สะท้อนภาพความงามของธรรมชาติ สภาพชีวิตของผู้คนในชนบทที่ยังคงยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีศาสนาพุทธตามสภาพของสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรม ภาษาที่ใช้จึงง่ายต่อความเข้าใจ ต่อมาเมื่อมีนักแต่งเพลงมากขึ้น ภาษาที่ใช้ก็เริ่มเปลี่ยนเป็นภาษารวมดาแบบชาวบ้านที่เข้าใจง่าย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพจริงๆ ของชาวชนบท เพื่อeasyสะดวกในการสื่อสาร และสร้างความรู้สึกร่วมได้ดี มีการใช้คำคล้องจอง คำสัมผัส แต่ไม่มีข้อกำหนดเป็นฉันทลักษณ์ที่เข้มงวดแต่อย่างใด

ภาษาและถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่ง มีแหล่งที่มาอย่างหลากหลายเช่นเดียวกับทำนองเพลง เช่น มีทั้งภาษาภาคกลาง ภาษาอีสาน ภาษาเหนือ และภาษาภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีภาษาต่างประเทศ ซึ่งบางครั้งก็ไม่ใช้ภาษาที่ถูกต้องตรงความเป็นจริง รูปประโยคของเพลงแต่ละเพลงที่แต่งขึ้นจะฟังดูง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เรื่องราวในเพลงลูกทุ่งประกอบไปด้วย เรื่องสัพเพเหระเช่น ชุมชนธรรมชาติ ความรัก เรื่องของชีวิตคนที่ประกอบอาชีพต่างๆ เช่น ตำรวจ ทหาร แม่ค้า ชาวนา ชาวสวน และอื่นๆ นอกจากนี้บางเพลงยังกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคมสมัยใหม่ เหตุการณ์จำเพาะเช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง ไฟไหม้ เป็นต้น เพลงลูกทุ่งอีกลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ การร้องเพลงลูกทุ่งผสมบทพูด นักร้องเพลงแนวนี้คือ เพลิน พรหมแดน ผู้แต่งแนวนี้ได้แก่ สงเคราะห์ สัมตภาพงษ์ นิยมมารยาท ฯลฯ ลักษณะเด่นคือ การนำเอาเหตุการณ์ประจำวันในชีวิตจริงมาล้อเลียน สร้างความตลกขบขันเฮฮาแก่ผู้ฟัง และในขณะเดียวกันก็แฝงแง่คิดหรือการวิพากษ์วิจารณ์

สำเนียงที่ใช้ในการร้องเพลง

เพลงลูกทุ่งไม่ได้มีกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดในวิธีการร้อง ดังนั้นจึงปรากฏว่ามีนักร้องลูกทุ่งเป็นส่วนมากร้องเพลงเสียงเพี้ยน หรือเสียงเหน่อ ซึ่งเชื่อว่าอาจเกิดมาจากสำเนียงการพูดแบบชนบท แต่มีลักษณะร่วมของนักร้องลูกทุ่งที่สำคัญมากอย่างหนึ่งคือ การร้องเพลงมีลูกคอกหรือการระรัวเสียง ลูกคอกของเพลงลูกทุ่งจะมีช่วงคลื่นเสียงที่ถี่กว้าง คลื่นลูกคอกแต่ละคลื่นจะห่างกัน ซึ่งเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของความเป็นลูกทุ่ง

นักแต่งเพลงลูกทุ่งส่วนมากแล้วจะมีถิ่นกำเนิดมาจากชนบทเมื่อมารวมตัวใน กรุงเทพฯ ก็จะได้รับอิทธิพลจากศิลปะของเมืองไปด้วย แต่ความคุ้นเคยกับศิลปวัฒนธรรมของบ้านเกิดยังคงมีอิทธิพลอยู่ในตัวเองจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้เพลงลูกทุ่งมีความหลากหลายในตัวเอง อาชีพเดิมของนักร้องลูกทุ่ง ส่วนมากทำเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทยในชนบท หรือเข้ามาในเมืองหลวงก็จะเป็นนักร้องสมัครเล่นหรือทำงานใช้แรงงานรับจ้างมาก่อน เมื่อมีโอกาสขึ้นเวทีประกวดร้องเพลงตามโรงละคร โรงภาพยนตร์ หรือตามงานประจำปีของวัดต่างๆ มีเวทีรางวัลเป็นที่ฝึกฝนร้องเพลง โดยเริ่มจากการร้องเพลงตามสมัยนิยมเป็นการแนะนำตนเองสู่สาธารณชน

สรุปได้ว่าเพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่แตกออกมาจากเพลงไทยสากลซึ่งได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตกและนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาสู่ประเทศ เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งหลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและสภาพชีวิตชนบท ตลอดจนเหตุการณ์ร่วมสมัย ภาษาที่ใช้ในเพลงลูกทุ่งเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย บางครั้งใช้ภาษาพื้นๆแบบชาวบ้าน และภาษาท้องถิ่น วงดนตรีเพลงลูกทุ่งเป็นวงดนตรีแบบสากล แต่บางครั้งมีการนำเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นเมืองมาบรรเลงประกอบตามแต่ท้องถิ่นนั้นๆ

ภาคผนวก ค

บทสัมภาษณ์

อาจารย์สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้สัมภาษณ์อาจารย์ เกษมนิตต์ ที่โรงแรมเมฆาเทรินทร์ วิวริสอร์ท ที่เขาใหญ่ เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2544 ว่า อาจารย์เกษมนิตต์ เป็นนักศึกษาวิทยาลัยครูเพชรบุรี เมื่อช่วงปีพ.ศ. 2509- 2512 ได้ไปหารายได้พิเศษเป็นนักดนตรีประจำวงดนตรี ของคณะรำวงอาชีพแม่จ๋า เป็นรำวงมีชื่อเสียงของอำเภอหัวหิน เดินทางไปแสดงทั่วประเทศ คณะรำวงประกอบไปด้วย นางรำ 20-25 คน มีนักดนตรี 5-7 คน ใช้เครื่องดนตรีคือ กีตาร์ ทรัมเป็ต กลอง เป็นหลัก รับจ้างเหมาเล่นหักค่าใช้จ่ายกับเจ้าภาพ แสดงตลอดปี มีการรำวงเช้าถ้า มีรอบเหมาเป็น 2 ลักษณะคือ 1. เหมาทั้งผู้หญิงทุกคน 2. เหมาผู้หญิงคนเดียว ต่อบรรณ นางรำจะได้ค่าแรง 20 บาท สูงสุด 25 บาท ไม่มีแบ่งเปอร์เซ็นต์ค่าตัว งานที่นิยมมากที่สุด คือ งานบวชนาค จะมีเหตุรุนแรงทุกงาน คือ เกิดจากการหมั่นไส้ในการเหมารอบ, เมาแล้วอวาระวาด, ไม่มีปาระเบิด แต่มีการแทงกันบนเวที, ยกพวกตีกัน, ทำร้ายนักดนตรี - นางรำ, ฆูดคร่านางรำ การเดินทางโดยรถกระบะ 6 ล้อ ไปด้วยกันทั้งหมด ชุดแต่งกาย เสื้อคอกลม เสื้อแขนสั้น กระโปรงระดับเข่า ไม่สวมรองเท้า สาเหตุที่เลิกอาชีพเพราะไปศึกษาต่อ

ประวัติผู้เขียน

นางสาวปิ่นเกศ วัชรปาด เกิดเมื่อวันที่ 14 เมษายน 2518 ที่ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2539 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อพ.ศ. 2541

